

NORGES HØYESTERETT

Den 1. desember 2011 avsa Høyesterett dom i

HR-2011-02244-A, (sak nr. 2011/1135), sivil sak, anke over dom,

A (advokat Laila Kjærevik – til prøve)

mot

B (advokat Ingelin Morken Gundersen – til prøve)

S T E M M E G I V N I N G :

- (1) Dommer **Normann**: Saken gjelder foreldreansvar og samvær for partenes felles barn – C født 8. mars 2004 og D født 13. mars 2007.
- (2) A er født i 1964 i X og oppvokst der. Han kom til Norge i 2002 og søkte politisk asyl. I 2003 ble han kjent med B – født i 1986 – og de ble kjærester. Partene fikk et barn sammen i 2004 (C). Partene har ikke hatt felles bostedsadresse, og forholdet var noe uregelmessig. De var imidlertid en del hos hverandre, særlig ved at A overnattet hos B. I 2007 fikk partene et nytt barn (D). I 2008 kom det til endelig brudd mellom dem.
- (3) Far hadde hele tiden reglemessig samvær med begge barna. I 2009 krevde han megling etter barneloven for å få en mer fast avtale om samvær, og for å få avklart partenes rettigheter i forhold til barna. Megleren ble urolig for barnas omsorgssituasjon under samvær med far, og meldte 9. juli 2009 fra til barnevernet om dette. Meglingen førte ikke til at far fikk del i foreldreansvaret for barna. A reiste derfor 21. oktober 2009 søksmål for Bergen tingrett med påstand om felles foreldreansvar. Senere ba han retten om også å ta stilling til samværsspørsmålet.

- (4) På grunnlag av en bekymringsmelding fra barnas barnehage med mistanke om voldsbruk fra fars side, politianmeldte barnevernet ham 23. februar 2010. Saken ble henlagt 5. august 2010 på grunn av bevisets stilling.
- (5) Partene inngikk i et saksforberedende møte i tingretten 2. mars 2010 en foreløpig avtale om at far frem til neste saksforberedende møte – 9. april 2010 – ikke skulle ha samvær med barna. Samtidig ble de enige om å oppnevne psykolog Lars Broch som sakkyndig etter barneloven § 61 nr. 1 og nr. 4. En tilsvarende avtale om utsatt samvær ble inngått 9. april 2010. Denne gjaldt frem til neste saksforberedende møte 26. august 2010. Partene inngikk i dette møtet en foreløpig avtale som ga far dagsamvær med barna enkelte lørdager. Samværet skulle skje under tilsyn, dels av psykolog Broch og dels ved hjelp av barnevernet. Broch var fremdeles oppnevnt som sakkyndig, og han skulle avgi en rapport til retten.
- (6) Tingretten avsa dom 2. november 2010 med slik domsslutning:
- ”1. **B skal ha foreldreansvaret alene for C født 08 03 04 og D født 13 03 07.**
 2. **A skal ha samvær med C født 08 03 04 og D født 13 03 07 den første lørdagen i hver måned fra kl. 12.00 til 17.00 hvor det skal være tilsyn i inntil 1 ½ time under samvær.**
 3. **Retten pålegger familievernnetaten v/Barneverntjenesten i Y å sørge for tilsynsfører i 16 timer i henhold til forskrift av 7. desember 2006 om oppnevning av tilsynsperson, utøving av tilsyn og godtgjøring. Saksøker underretter familievernnetaten.**
 4. **Partene bærer hver sine sakskostnader.”**
- (7) A anket tingrettens dom til lagmannsretten med påstand om å få del i foreldreansvaret for guttene, og at samvær skulle fastsettes etter rettens skjønn. Gulating lagmannsrett avsa 30. mai 2011 dom med slik domsslutning:
- ”1. **B skal ha foreldreansvaret åleine for C fødd 08.03.04 og D fødd 13.03.07.**
 2. **A skal ha samvær med C og D kvar fjerde helg frå laurdag kl. 12.00 til søndag kl. 15.00, med tilsyn i inntil 1 ½ time under kvart samvær. Første samvær skal starta laurdag 11.06.2011, om ikkje partane blir einige om noko anna.**
 3. **Den statlege regionale familievernmyndigheten vert pålagt å oppnemna ein person som skal ha tilsyn under kvart samvær, inntil 16 timar pr. år.**
 4. **Kvar av partane må bera sine egne sakskostnader.”**
- (8) A har anket lagmannsrettens dom til Høyesterett. Anken gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen. Saken står i det vesentlige i samme stilling for Høyesterett som for lagmannsretten. Psykolog Rune Hagen, som var rettsoppnevnt sakkyndig for lagmannsretten, er også rettsoppnevnt for Høyesterett. Hagen har avgitt en skriftlig erklæring datert 16. oktober 2011, og han har møtt under ankeforhandlingen og besvart spørsmål fra retten og prosessfullmektigene.
- (9) Den ankende part, A, har i korte trekk gjort gjeldende:

- (10) Det er til det beste for barna at far får del i foreldreansvaret. Når far ønsker del i foreldreansvaret, skal det etter rettspraksis foreligge tungtveiende grunner for å nekte dette.
- (11) Mor trenger hjelp fra barnevernet og har en utfordrende omsorgssituasjon. Far kan lettere avlaste henne og vil bedre kunne ivareta barnas behov om han får del i foreldreansvaret. Han vil da få tilgang til opplysninger om guttene fra barnevernet, som han ellers ikke har krav på.
- (12) Mor er gift eller forlovet med en mann fra X. Dersom far får del i foreldreansvaret, kan hun ikke flytte til utlandet med barna uten hans samtykke, jf. barneloven § 40 første ledd annet punktum.
- (13) Barnets mening skal tillegges vekt, og barna er ikke hørt i spørsmålet om foreldreansvar, jf. barneloven § 31.
- (14) Partenes samarbeidsproblemer er ikke så fremtredende at det taler mot delt foreldreansvar. Foreldrene har de samme verdiene og er begge kristne.
- (15) Far har rett til samvær med barna, jf. § 43. Vanlig samværsrett er utgangspunktet, jf. barneloven § 43 annet ledd. Begrensninger i vanlig samvær krever særlige grunner.
- (16) Barnas samlede omsorgssituasjon tilsier at samværet utvides til vanlig samvær. Det er særlig viktig for barn der foreldrene har ulike rase og kultur at de får ha samvær med begge foreldrene.
- (17) Det er ikke risiko for at far skal utøve vold mot barna, og han motsetter seg ikke veiledning under samværene.
- (18) Det må tillegges vekt at far ikke vil få forlenget sin oppholdstillatelse i Norge dersom han ikke får vanlig samvær. Dersom far må forlate landet, er dette ikke til barnas beste.
- (19) A har nedlagt slik påstand:
- ”1. **A og B skal ha delt foreldreansvar for C, født 08.03.2004 og D, født 13.03.2007.**
 2. **Samvær for A fastsettes etter rettens skjønn.**
 3. **A/Det offentlige tilkjennes sakens omkostninger.”**
- (20) Ankemotparten, B, har i korte trekk gjort gjeldende:
- (21) Lagmannsrettens dom er korrekt både når det gjelder rettsanvendelsen og bevisbedømmelsen.
- (22) Det er til barnas beste at mor har foreldreansvaret alene. Det foreligger tungtveiende grunner som tilsier at far ikke bør få del i dette.

- (23) Partene har åpenbare kommunikasjonsproblemer, og konflikten mellom dem er fastlåst. Dersom partene får felles foreldreansvar, vil dette virke konfliktdrivende. Den sakkyndige har konkludert med at omsorgssystemet rundt barna er sårbart.
- (24) Det er til barnas beste å ha begrenset samvær med far. På det nåværende tidspunktet foreligger det ikke særlig risiko for vold mot barna, og barna er positive til samvær. Mor er ikke redd for at far skal slå barna, men hun er bekymret for kommunikasjonsproblemer og for utrygghet hos barna.
- (25) Samværet bør ikke trappes opp. Barna har ekstra behov for oppfølging, og har et særlig behov for trygge og stabile rammer.
- (26) Det er behov for tilsyn under samvær med far knyttet til fars tidligere grenseoverskridende adferd overfor guttene, og på grunn av kommunikasjonsproblemer mellom far og barna.
- (27) De usikre komponentene er såpass mange at det på det nåværende tidspunktet ikke bør fastsettes en opptrappingsplan.
- (28) Ankemotparten, B, har nedlagt slik påstand:
- ”1. **Gulating lagmannsrettens dom i sak nr. 11-007175ASD-GULA/AVD2 punkt 1-3 stadfestes.**
2. **B/det offentlige tilkjennes sakens omkostninger.”**
- (29) *Mitt syn på saken:*
- (30) Jeg tar først stilling til om partene skal ha delt foreldreansvar.
- (31) Barnelovens utgangspunktet er at mor har foreldreansvaret alene når foreldrene ikke er gift eller bor sammen, jf. barneloven § 35. Barneloven § 56 åpner likevel for at far kan fremsette krav om å få del i dette. Det følger av barneloven § 48 at ”[a]vgjerder om foreldreansvar ... først og fremst [skal] rette seg etter det som er best for barnet”. Avgjørelsen må altså treffes etter en konkret helhetsvurdering hvor det enkelte barns interesser og behov står i fokus.
- (32) I rettspraksis er det lagt til grunn at regelen *ved samlivsbrudd* er felles foreldreansvar med mindre særlige grunner tilsier at en av foreldrene bør ha foreldreansvaret alene, jf. Rt. 2003 side 35 avsnitt 33. Dersom foreldrene aldri har bodd sammen, eller ikke har bodd sammen i barnets levetid, har man derimot foretatt en totalvurdering av hva som er til barnets beste uten å ta utgangspunkt i en regel om felles foreldreansvar, jf. Rt. 2010 side 216 avsnitt 47 og HR-2011-02229-A. Etter mitt syn bør vurderingen være den samme i et tilfelle som her hvor partene aldri har vært gift eller samboere, selv om de har vært mye sammen i perioder.
- (33) Lagmannsretten kom, som nevnt, til at mor skulle ha foreldreansvaret alene. Bevisbildet for Høyesterett er i det vesentlige det samme som for lagmannsretten, med den reservasjon at det for Høyesterett har skjedd en utdyping fra den sakkyndiges side om det vil være hensiktsmessig og forsvarlig med noe økt samvær for far med C.

- (34) Psykolog Hagen har i sin erklæring til Høyesterett oppsummert spørsmålet om felles foreldreansvar slik:
- ”Undertegnede mener fortsatt at mor skal ha foreldreansvaret alene. Grunnlaget for dette er i hovedsak det samme som i den sakkyndige erklæringen til lagmannsretten. På grunn av foreldrenes vansker med å samarbeide, deres historie med skuffelser, mistenksomhet, at far anser seg utsatt for en konspirasjon, mors belastning med arbeid, omsorg og ADHD, mener undertegnede at delt foreldreansvar på dette tidspunktet vil utgjøre en ytterligere risiko i forhold til barnas omsorgssituasjon. Det anbefales at foreldrene går sakte fram og i første rekke konsentrerer seg på å få de små ting ved foreldresamarbeidet til å fungere. Det har tidligere vært anbefalt litt samtale og overlapping ved overleveringer.”**
- (35) Jeg finner det – særlig hensett til partenes vansker med å samarbeide og barnas sårbare omsorgssituasjon – klart at far ikke bør gis del i foreldreansvaret.
- (36) Også avgjørelsen om samvær må baseres på en konkret helhetsvurdering hvor det overordnede kriterium er hva som er til barnets beste, jf. barneloven § 48.
- (37) Etter barneloven § 42 har barn rett til samvær med begge foreldre, og i § 43 første ledd første punktum er det presisert at den av foreldrene som barnet ikke bor hos, har rett til samvær. Det fremgår likevel av bestemmelsens første ledd tredje punktum at ”[d]ersom samvær ikkje er til beste for barnet, må retten avgjere at det ikkje skal vere samvær”.
- (38) Partene er her enige om at det skal være samvær, dette samsvarer med barnas ønsker og den sakkyndige har konkludert med at barna bør ha samvær med far. Jeg er enig i at det er til barnas beste at de har samvær med faren. Spørsmålet er da hvilket omfang samværet skal ha.
- (39) Far har gjort gjeldende at han bør ha ”vanlig samvær” slik dette er definert i barneloven § 43 annet ledd tredje punktum. Han har vist til at det følger av rettspraksis og juridisk teori at ”vanlig samvær” er lovens utgangspunkt, og at begrensninger i utgangspunktet krever ”særlige grunner”.
- (40) Etter mitt syn kan det ikke oppstilles en slik presumsjon. Lovens forutsetning er at omfanget av samværet må avtales eller fastsettes i det enkelte tilfellet. Lovteksten inneholder en *definisjon* av hva som menes med vanlig samvær *dersom* dette er avtalt eller fastsatt. Det følger imidlertid av lovens forarbeider at avgjørelsen om samvær og omfanget av dette først og fremst skal rette seg etter hva som er best for barnet, jf. Ot.prp. nr. 62 (1979–1980) side 37 og Ot.prp. nr. 103 (2004–2005) side 15 og 54.
- (41) Den ankende part har videre vist til at han ikke vil få forlenget sin oppholdstillatelse i Norge dersom han ikke tilkjennes vanlig samvær, og at det dermed er til barnas beste at omfanget av samværet fastsettes i samsvar med dette. Selv om det utvilsomt vil føre til en negativ endring for barna dersom far ikke får forlenget sin oppholdstillatelse, finner jeg det ikke riktig å la omfanget av samværet bli bestemt ut fra mer eller mindre sikre hypoteser om utfallet av utlendingssaken. Negative virkninger for barna skal hensyntas der. Det blir en forkjørt barnets beste vurdering å fastsette samværet ikke ut fra det samvær som ideelt sett vil være til det beste for barna, men ut fra hensynet til å oppnå et gunstig vedtak fra utlendingsmyndighetene.

- (42) Jeg går så over til den konkrete vurderingen av hvilket omfang samværet bør ha. Når det gjelder tilfeller hvor samvær ikke er til barnets beste, fremgår det av forarbeidene til barneloven § 43 at lovgiver primært har tenkt på situasjoner hvor barnet har vært utsatt for – eller det er fare for at barnet vil bli utsatt for – psykisk eller fysisk vold eller seksuelle overgrep, jf. Ot.prp. nr.103 (2004–2005) side 54.
- (43) Det foreligger to bekymringsmeldinger til barnevernet som knytter seg til fars væremåte overfor barna. Barnehagepersonalet har fått høre fra barna – først og fremst fra C – om tilfeller der far har slått dem. Psykolog Hagen har også redegjort for at C etter hans oppfatning sitter igjen med en opplevelse av grenseoverskridende oppførsel fra far i enkelte tilfeller. Det er ifølge Hagen et problem at far ikke har greid å komme barna i møte når det gjelder disse negative opplevelsene.
- (44) På den annen side har både barnevernet og politiet henlagt saken, og barna er i dag positive til samvær. Lagmannsretten kom etter umiddelbar bevisførsel til at det ikke er grunn til å anta at far har spesielle problemer med aggresjonskontroll.
- (45) Det fremgår videre av den sakkyndiges erklæring til Høyesterett at mor har uttalt følgende om fars samvær med guttene:
- ”Samvær med far har fungert bra for guttene. De gleder seg til å dra til far. Ved overlevering løper de til han og alt virker avslappet og greit. Under avskjeder vil også barna helst bli med far. Det er ingen problemer med å utvide samværet om det fungerer som nå. Tilsyn må imidlertid fortsette.”**
- (46) Jeg legger etter dette til grunn at det i dag ikke er en slik risiko for at far skal utøve vold mot barna at samvær av den grunn må begrenses.
- (47) Den sakkyndige har imidlertid på annet grunnlag i sin skriftlige erklæring konkludert med at samværet ikke bør utvides. Han har i denne vurderingen lagt vesentlig vekt på fars manglende ferdigheter knyttet til D; noe jeg straks vil komme nærmere tilbake til. Jeg ser det slik at samværet på grunn av guttenes temmelig ulike situasjon må vurderes særskilt for hver av dem.
- (48) Far har betydelige vansker i samspillet med D. I den sakkyndiges erklæring redegjøres det for et tilfelle hvor far hadde kjøpt leker som var for vanskelige for D. Ansvar for Ds negative adferd ble da lagt på gutten, og far problematiserte ikke om han hadde lagt forholdene godt nok til rette. Fra rapporten hitsettes:
- ”Den totale vurderingen er at samspillet under denne sekvensen var destruktiv for D. Han var fortvilet, søkte nærhet til undertegnede og til slutt fokuserte han på TV apparatet.”**
- (49) D har et betydelig problem med at han tisser på seg, og har vansker med å regulere krav om oppmerksomhet. Den sakkyndiges konklusjon er at D trenger støtte, ro og empati og mer trygghet enn mange andre barn. Fars manglende ferdigheter knyttet til den nevnte episoden er – som jeg allerede har nevnt – blitt tillagt betydelig vekt i den sakkyndiges anbefaling om ikke å utvide samværet. Etter en samlet vurdering finner jeg at det er best for D at samværet med far ikke utvides. Hvorvidt samværet bør utvides når gutten er noe eldre, må vurderes på et senere tidspunkt.

- (50) C synes på sin side på mange måter å være i en god og normal utvikling. Han har visse utfordringer på skolen, men disse er ikke knyttet til far. På den annen side krever også C særlig trygghet og særlige kvaliteter hos omsorgspersonene, og han er under utredning for ADHD. Begge foreldrene svikter i forhold til disse idealkravene. C synes likevel mindre sårbar enn D i sitt forhold til foreldrene, og han fremstår som lettere å korrigere.
- (51) Det eneste negative i Cs relasjon til far, som er trukket frem av den sakkyndige, er at C ikke får støtte fra far i sin subjektive opplevelse av vold. Jeg finner grunn til å understreke at det på det nåværende tidspunktet, som nevnt, ikke kan legges til grunn at det er risiko for vold under samvær med far. Fars språkproblemer synes heller ikke å være av en slik art at de er til hinder for en viss opptrapping av samværet med C. I det store og det hele er det etter mitt syn ikke tegn som tyder på at far ikke takler C på en adekvat måte.
- (52) Som jeg har vært inne på, har mor særlige problemer – blant annet fordi hun har ADHD – som gjør hennes omsorgsevne sårbar. Et sentralt spørsmål er derfor om økt samvær mellom far og C vil kunne føre til konflikter og samarbeidsproblemer mellom foreldrene av en slik art at det kan redusere mors omsorgsevne.
- (53) Den sakkyndige uttalte under forhandlingen for Høyesterett at han ikke er fremmed for en opptrapping av fars samvær med C.
- (54) Under rettens rådslagning etter ankeforhandlingen var det en viss uenighet blant dommerne om hvordan den sakkyndige vurderte de virkninger et noe utvidet samvær for far begrenset til økt samvær med C ville ha. Retten besluttet å avklare dette. Det ble sendt et brev fra retten til den sakkyndige, hvor det blant annet het:

”Saken gjelder spørsmål om delt foreldreansvar og samvær. Ett av spørsmålene som ble reist under Deres forklaring for Høyesterett, var om far skal gis utvidet samvær med C. Det er innen retten noe usikkerhet med hensyn til hvordan Deres forklaring skal oppfattes på dette punkt. Uklarheten gjelder hvorvidt De i Deres forklaring gikk inn for en (begrenset) utvidelse av samværet nå, eller om dette var noe De så for Dem kunne skje i fremtiden.

Vi ber om at De avgir en skriftlig tilleggserklæring der De redegjør for hvordan De stiller Dem til at fars samvær med C utvides nå, og med følgende samværsordning:

’A skal i tillegg til den eksisterende samværsordningen ha samvær med C én ettermiddag i uken etter skoletid frem til klokken 20 fra og med uke 2, 2012 til og med uke 7, 2012. Han skal levere C hos B.

A skal med unntak av skoleferiene fra og med uke 8, 2012 ha samvær med C én ettermiddag i uken etter skoletid til skolestart neste morgen.”

- (55) Den sakkyndige svarte blant annet:

”Til denne ordningen gis følgende kommentarer:

Undertegnede støtter i hovedsak forslaget som oppfattes å være i tråd med den forklaring som ble gitt i retten. En utvidelse i forhold til C kan begynne nå.

Det ble i retten tatt til orde for en gradvis opptrapping for at ordningen skal gi erfaringer som kan evalueres etter hvert.

Argumenter for å gjennomføre ordningen som skissert av Høyesterett er, som undertegnede ser det, at C ønsker mer kontakt med sin far, at far og sønn har

sammenfallende interesser i forhold til fysisk aktivitet, og at det ikke har blitt observert vanskelig samspill med mellom far og C, samt at C synes enklere å regulere for far enn D.

En positiv gevinst av ordningen vil være at mor og D får mer tid med hverandre.

I retten ble det også stilt spørsmål om hvordan guttene kunne reagere på en ulik samværsordning. Dette er ikke prøvd ut tidligere og barna har ikke blitt spurt om det. Likevel har undertegnede tro på at dette skal fungere. Dette begrunnes i begge barnas ønsker og det som tidligere har blitt sagt om Cs samspill med far.

Både i den sakkyndige erklæringen til Høyesterett og i forklaringen for retten ble det sagt at foreldresamarbeidet har vært vanskelig, at foreldrene behøver hjelp i så måte og at en må se for seg gradvise små skritt i utvidelsen av foreldresamarbeidet. Det foreliggende forslag om utvidet samvær med C tar hensyn til dette.

Likevel ser undertegnede foreldresamarbeidet som en betydelig usikkerhetsfaktor videre. Foreldresamarbeidet vurderes å være en større utfordring enn hvordan barna vil reagere på en ulik samværsordning.

For øvrig synes undertegnede at opptrappingsperioden frem til at C skal overnatte har omtrent en passelig lengde. Reisetiden for C fra far til mor er anslagsvis en time, med bytte av buss og tid til å gå fra buss stopp til mors leilighet. På bakgrunn av dette kan det være hensiktsmessig at opptrappingsperioden før overnatting reduseres med to uker.”

- (56) Den sakkyndiges tilleggserklæring har vært forelagt partene til uttalelse. As prosessfullmektig har gjort gjeldende – som hun også gjorde under ankeforhandlingen – at A som et minimum bør tilkjennes vanlig samvær for begge barna. Hun har gjentatt argumentasjonen om at den sakkyndiges konklusjoner i sakkyndigrapporten er feil. Men det er lagt til at dersom retten ikke finner å kunne legge til grunn et vanlig samvær for begge barna, vil A være positiv til et utvidet samvær med C.

- (57) Bs prosessfullmektig har til den sakkyndiges tilleggserklæring bemerket:

”Mor har ingen innvendinger til at C i tillegg til helgesamvær (fra lørdag til søndag) hver fjerde uke også har samvær en ettermiddag i uken. Hun har heller ikke innvendinger til at C etter hvert får overnatte en natt i ukedagene hos far. Dette er slik mor ser det i tråd med guttens ønsker. Mor har selv foreslått for den sakkyndige at far kan følge C på en fritidsaktivitet og dermed også avlaste henne og gi henne litt alenetid med D. Noe mor vurderer at han trenger. Per i dag går C på fritidsaktiviteter på mandag og tirsdag. Det vil følgelig være en fordel for mor om samværet blir lagt til en av disse dagene.

Avslutningsvis vil jeg på vegne av mor anføre at det er svært viktig at samværet angis konsist og uten rom for tolkninger – både hva gjelder helgesamvær (hver 4. uke) og samvær på ukedag (fast angitt dag). Årsaken til dette er som nevnt av den sakkyndige at foreldresamarbeidet er svært vanskelig. For mors vedkommende er det viktig at helgesamvær ikke kolliderer med de helgene barna er i besøkshjem (annenhver helg).”

- (58) Jeg tilføyer at ingen av prosessfullmektigene har ønsket noe nytt rettsmøte til drøftelse av den sakkyndiges tilleggserklæring.
- (59) Jeg er kommet til at det i tillegg til helgesamvær hver fjerde helg for far med begge guttene bør være et samvær en gang i uken med C.

- (60) Som jeg kommer tilbake til, er det mulig å etablere en samværsordning i ukedagene som vil kreve mindre av mor enn det helgesamværet gjør i dag. Dette har sammenheng med at C tar drosje til og fra skolen hver dag – en ordning det er grunn til å tro at også vil kunne benyttes mellom skolen og fars hjem.
- (61) Etter mitt syn er risikoen for at mors samlede omsorgsevne vil bli redusert dersom far gis utvidet samværsrett, ikke så stor at det taler mot økt samvær med C. Jeg viser også til at mor har uttrykt seg positivt til å trappe opp samværet.
- (62) Jeg vektlegger i tillegg at C har uttrykt glede ved å være sammen med far, at han ønsker opptrapping av samværet, og at han gjerne vil overnatte hos far. Han er snart 8 år, og hans mening skal tillegges vekt, jf. barneloven § 31 annet ledd. C trives – i motsetning til D – ikke i besøkshjemmet, og det er en mulighet for at en opptrapping av samværet på sikt kan erstatte denne ordningen.
- (63) C har dessuten en viss tendens til å ”trekke seg” i forhold til den mindre broren, som krever mye oppmerksomhet, og den sakkyndige har under forhandlingene for Høyesterett bekreftet at C vil kunne ha godt av alenetid med far.
- (64) Flere forhold tilsier at det fortsatt bør være et visst tilsyn under samvær med begge guttene. En tilsynsperson kan gi ekstra trygghet, og vil kunne bidra til at kommunikasjonen med far fungerer bra. Far har fortsatt mangelfulle norskkunnskaper. Jeg er enig med lagmannsretten i at tilsynspersonen bør være til stede under siste del av samværet, slik den sakkyndige har foreslått. Jeg er videre enig med lagmannsretten i at tilsynspersonen bør ha et visst rom for å tilpasse tidspunktet basert på de erfaringer hun eller han får med tilsynet.
- (65) Linda Stavland har sagt seg villig til å fortsette med tilsyn, og jeg legger til grunn at det er hensiktsmessig å videreføre denne ordningen.
- (66) Det bør gis slik veiledning under tilsynet som er foreslått av den sakkyndige for å øke fars ferdigheter i forhold til barna, blant annet om barns behov for mat, struktur og ledelse i situasjonen og avdemping av stemmevolum i situasjoner som krever grensesetting. Etter mitt syn er det også viktig at veilederen bidrar til å øke fars forståelse for mors sterke behov for forutberegnlighet og klare rammer i samarbeidet mellom foreldrene, og for at hennes ADHD-lidelse kan gjøre henne mer utsatt enn andre for å glemme å gi beskjeder med videre. Videre bør veilederen gi råd om praktiske grep som kan gjøres for å lette samarbeidet mellom foreldrene. Far har sagt seg villig til å motta slik veiledning.
- (67) Den sakkyndige har i sin erklæring understreket at klare rammer for samværsordning og forutberegnlighet er viktig for mor på grunn av hennes særlige utfordringer. Fars samvær med barna i fellesskap må derfor fastsettes til en fast helg i måneden, og samværet med C alene til en fast dag i uken. For ikke å binde mors ferier, og fordi det er viktig å ha en klar og udiskutabel ordning, bør ettermiddagssamværet etter min mening ikke fastsettes til skoleferiene.
- (68) Opptrappingen for C bør skje gradvis, men den bør på grunn av relativt lang reisevei fra far til mor ikke gjøres for lang. C tar drosje til og fra skolen, og jeg legger som nevnt til grunn at han også kan benytte denne ordningen fra skolen til far og fra far til skolen.

- (69) Jeg er kommet til at C fra og med uke 2, 2012 til og med uke 4, 2012 skal ha samvær med far én ettermiddag i uken etter skoletid og frem til klokken 20.00. Samværet avsluttes på et tidspunkt da mor vil være opptatt med D, og far skal derfor levere C hos mor. Samværet bør legges til en dag hvor C går på en aktivitet som etter det opplyste for tiden er mandag og tirsdag. For ikke å komme for tett opp i helgesamvær og opphold i besøkshjem, er jeg kommet til at ukksamværet inntil videre bør legges til tirsdag.
- (70) Fra og med uke 5, 2012 mener jeg C skal ha samvær med far en tirsdag i uken etter skoletid og frem til skolestart onsdag morgen.
- (71) Dersom fars utvidete samvær med C på sikt fungerer godt, er det mulig at samværet kan utvides slik at dette erstatter ordningen med besøkshjem for C. En slik ordning vil blant annet være avhengig av mors samtykke.
- (72) Den ankende part har dels fått medhold når det gjelder utvidelse av samværet, mens ankemotparten har fått medhold når det gjelder foreldreansvaret. Begge parter har hatt fri sakførsel for Høyesterett. Det er etter mitt syn ikke grunnlag for å tilkjenne sakskostnader.
- (73) Jeg stemmer for denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres følgende endring:

A skal ha samvær med C født 8. mars 2004 og D født 13. mars 2007 hver fjerde helg fra lørdag klokken 12.00 til søndag klokken 15.00, med tilsyn i inntil halvannen time under hvert samvær. Helgesamværet skal ikke legges til helger C og D er i besøkshjem.

A skal i tillegg ha samvær med C hver tirsdag ettermiddag etter skoletid frem til klokken 20.00 fra og med uke 2, 2012 til og med uke 4, 2012. Han skal levere C hos B.

A skal fra og med uke 5, 2012 ha samvær med C hver tirsdag etter skoletid til skolestart onsdag morgen. A skal ikke ha ukksamvær med C i skoleferiene.

2. Anken for øvrig forkastes.
3. Sakskostnader for Høyesterett tilkjennes ikke.

- (74) Dommer **Øie:** Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
- (75) Dommer **Tønder:** Likeså.
- (76) Dommer **Kallerud:** Likeså.
- (77) Justitiarius **Schei:** Likeså.

(78) Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne

D O M :

1. I lagmannsrettens dom, domsslutningen punkt 2, gjøres følgende endring:

A skal ha samvær med C født 8. mars 2004 og D født 13. mars 2007 hver fjerde helg fra lørdag klokken 12.00 til søndag klokken 15.00, med tilsyn i inntil halvannen time under hvert samvær. Helgesamværet skal ikke legges til helger C og D er i besøkshjem.

A skal i tillegg ha samvær med C hver tirsdag ettermiddag etter skoletid frem til klokken 20.00 fra og med uke 2, 2012 til og med uke 4, 2012. Han skal levere C hos B.

A skal fra og med uke 5, 2012 ha samvær med C hver tirsdag etter skoletid til skolestart onsdag morgen. A skal ikke ha ukksamvær med C i skoleferiene.

2. Anken for øvrig forkastes.
3. Sakskostnader for Høyesterett tilkjennes ikke.

Riktig utskrift bekreftes: